

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δωδέκατος Συνδρομή ἑτησία : Ἐν Ἀθήναις, φρ. 10, ἐν ταῖς ἑπαρχίαις φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. - Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἐκαστοῦ ἔτους, καὶ εἶνε ἑτησιαί. - Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως: Ὁδὸς Σεαδίου 8 30 Αὐγούστου 1881

ΛΑΡΙΣΣΑ

Ἡ Λάρισσα, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Πηνειοῦ, εἶνε πρωτεύουσα τῆς Θεσσαλίας, κατὰ δὲ τὴν τρισχιλιετῆ αὐτῆς ὑπαρξίν διατήρησε τὴν τε ἀρχαίαν αὐτῆς θέσιν καὶ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα· εἶνε δὲ τοῦτο Πελασγικόν, σημαῖνον ἀκρόπολιν, διὸ καὶ πολλαχοῦ ἀναφαίνεται, ἔνθα ἐπεπόλασε τὸ Πελασγικὸν γένος. Καὶ ἐν μὲν τῇ Θεσσαλίᾳ ἀναφέρεται καὶ ἄλλη Λάρισσα ἐπὶ τῇ Ὀσση, καὶ ἐν τῇ Φθιώτιδι ἡ Λάρισσα ἢ Κρεμαστή· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ καὶ ἐν τῇ Κρήτῃ καὶ ἐν τῇ Μυτιλήνῃ καὶ περὶ τὴν Κύμην τῆς Ἀσίας καὶ περὶ τὴν Ἐφεσον καὶ ἀλλαχοῦ ὑπῆρχον κατὰ Στράβωνα πόλεις, φέρουσαι τὸ εἰρημένον ὄνομα. Ἡ δὲ προκειμένη, διασημοτάτη παρῶν τῶν λοιπῶν, κτισθεῖσα ὑπὸ Λαρίσου τοῦ υἱοῦ τοῦ Πελασγοῦ, καὶ ἀνήκουσα ἐπομένως εἰς μεγάλην ἀρχαιότητα, δὲν ἀναφέρεται παραδόξως ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου. Ἠρξάτο δὲ ἡ πόλις νὰ ἀκμάζῃ ἀπὸ τοῦ 8ου π. Χ. αἰῶνος ἐπὶ Ἀλεῦα τοῦ Πυρροῦ, τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς διασῆμου καὶ ἰσχυρᾶς οἰκογενείας τῶν Ἀλεουαδῶν. Ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις εὐρίσκομεν αὐτὴν συχνάκις μνημονευομένην ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων· καὶ ὁ μὲν Θουκυδίδης (11, 22) ἀναφέρει, ὅτι οἱ Λαρισσαῖοι ὑπὸ τὸν Πολυμήδην καὶ Ἀριστόνοον ἦσαν ἐπίκουροι τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης (περ. Πολιτ. 5, 6), ὅτι οἱ ἄρχοντες αὐτῆς ἐξελέγοντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ· ὁ δὲ Διόδωρος (16, 41), ὅτι ἡ ἀκρόπολις τῆς Λαρίσσης ἦτο ὄχυρωτάτη· ὁ δὲ Στράβων, ὅτι τοὺς παραμειναντας Περσικῶδες, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Λαπιθῶν ἔξωσιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς πεδιάδος, κατέτχον οἱ Λαρισσαῖοι πλησίον μὲν οἰκοῦντες τοῦ Πηνειοῦ, νεμόμενοι δὲ τὰ εὐδαιμονέστατα μέρη τῶν πεδίων, πλὴν εἶ τὴ σφόδρα κοῖλον πρὸς τῇ Νεσσωνίδι, εἰς ἣν ὑπερκλύζων ὁ ποταμὸς ἀφῆρητό τὴ τῆς ἀρσίσμου τοῖς Λαρισσαῖοις (Στράβ. 9, 440)· ὁ δὲ Πολύβιος λέγει, ὅτι ὁ Φίλιππος Γ' κατέλιπεν ἐν Λαρίσση τὰ ἐπίσημα αὐτοῦ ἔγγραφα, καὶ ὅτι νικηθεὶς παρὰ τὰς Κυνὸς κεφαλὰς αὐτὸς μὲν ὑπεχώρησε πρὸς τὸν Γόννον, ἔπεμψεν ὅμως ἀνθρώπους εἰς Λάρισσαν ὅπως καταστρέψωσι τὰ ἔγγραφα, ἵνα μὴ περιπέσωσιν εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων. Κατὰ δὲ τὸ 140 π. Χ. κατεχομένη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἡ Λάρισσα προσεβλήθη

ἄνευ ἀποτελέσματος ὑπὸ τοῦ Δημητρίου· εἰς αὐτὴν δὲ κατέφυγεν ὁ Πομπήιος μετὰ τὴν περὶ τὰ Φάρσαλα ἥτταν· καὶ ἐκ τῆς ἐπωνυμίας δὲ ἦν ἀποδίδει αὐτῇ ὁ Λίβιος ἀποκαλῶν αὐτὴν *nobilem civitatem*, ὁ δὲ *Solinus egregium oppidum*, ὡς καὶ ἐκ τῶν ταυρομαχιῶν, ἃς ἀναφέρει ὁ Πλίνιος, φαίνεται, ὅτι ἡ πόλις ἤμαζε ἐπὶ τῶν χρόνων ἐκείνων, διατηροῦσα εἰσέτι κατὰ Στράβωνα (9, 430) τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ἀξίωμα· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν βον μ. Χ. αἰῶνα μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἰεροκλέους ὡς ἡ πρώτη πόλις τῆς Θεσσαλίας· ἦτο δὲ διάσημος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ Λάρισσα διότι ἐν αὐτῇ ἔζησε, ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ὁ πατὴρ τῆς ἱατρικῆς Ἱπποκράτης (Στ. Βυζ. λ. Κῶς. Σουίδ. λ. Ἱπποκρ.).

Ἐπὶ δὲ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου ἀνυψώθη ἡ Λάρισσα εἰς Μητρόπολιν ὑπὸ τὸν Ἅγιον Ἀχιλλεῖον, εἰς τιμὴν τοῦ ὁποίου ὑπάρχει καὶ σήμερον ναὸς ἐν αὐτῇ, ἐξήχητητο δὲ ἄλλοτε 14 ἐπισκοπαὶ ἀπ' αὐτῆς. Ἦδη δὲ ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην ταύτης, φέροντα τὸν τίτλον «Δευτέρως Θεσσαλίας, ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Ἑλλάδος» ὑπάγονται αἱ ἐπισκοπαὶ Θυμακοῦ, Γαρδικίου, Σταγῶν καὶ Τρίκκης. Ὁ δὲ Lequien (or christian.) ἀναφέρει ἀπὸ τοῦ Ἀχιλλεῖου μέχρι τοῦ 1721 39 ἀρχιεπισκόπους Λαρίσσης. Κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα ἐκυριεύθη ἡ πόλις ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Σαμουήλ, καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 12ου ὑπέστη ἐξάρηνον πολιορκίαν ὑπὸ τοῦ Βοεμουόνδου. Ἐπὶ δὲ τῆς Φραγκικῆς κυριαρχίας ἐγκατεστάθη ἐν αὐτῇ Λατινικὴ ἐπισκοπὴ, Γουλιέλμος δὲ τις μνημονεύεται δοῦξ αὐτῆς. Ἠμαρξε δὲ ἱκανῶς τότε, ὡς ὁ γεωγράφος Βενιαμὴν Τουδέλας μαρτυρεῖ. Κατὰ δὲ τὸς τελευταίους χρόνους τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας φαίνεται οὕσα ἡ πόλις ἄσημος καὶ ὀλιγάνθρωπος, ὡς καὶ ἡ μικρότης τῶν ναῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἵτινες καὶ μέχρι σήμερον διατηροῦνται, μεταβληθέντες εἰς τουρκικὰ τεμένη, ὑποδεικνύουσι. Κατὰ δὲ τὴν Σερβικὴν κυριαρχίαν πρωτεύουσα τῆς Θεσσαλίας ἀνεγνωρίσθη ἡ Τρίκκη, ἡ δὲ περὶ τὴν Λάρισσαν χώρα ἐκαλεῖτο καὶ Δευτέρα Θεσσαλία, ὡς ἐκ τινος ἐγγράφου γίνεται δῆλον, ὅπερ ἀνεῦρεν ὁ Heuzey ἐν τῇ Καλαμπάκᾳ (Miss. en Maced. appendire). Κατὰ δὲ τὴν ὀθωμανικὴν εἰσβολὴν οἱ κάτοικοι τῆς Λαρίσσης ὑπεχώρησαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ μόνον ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως (Τρανὸς μαχαλάς),

ἔ,θα κείται καὶ ἡ Μητρόπολις, παρκαδοθείσης διὰ συνθήκης, παρέμειναν Ἕλληνες κάτοικοι κατὰ τὴν ἐν τῷ τόπῳ σωζομένην παράδοσιν. Μικρὸν δὲ καὶ κατ' ὀλίγον ἤρξισ νὰ συνοικίζηται καὶ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἐν αὐτῇ, κατερχόμενος ἐκ τῶν Θεσσαλικῶν ὀρέων, μὴ δυνηθεὶς ὅμως διὰ τὴν φοβερὰν καταπίεσιν, ἣν ὑφίστατο, οὔτε νὰ εὐημερήσῃ, οὔτε νὰ αὐξήθῃ ἐπαρκῶς. Οὐδεμία πόλις τῆς Ῥωμυλίας κατὰ τὸν Λαρισσαῖον Κούμιν εἶδε τραγικωτέρας σκηνὰς τῆς Λαρίσσης. Κατὰ τὸ 1770, ὅτε τῇ ὑποκινήσει τῶν Ῥώσων ἐξηγέρθη ἡ Πελοπόννησος κατὰ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας, τρεῖς σατράπαι ἤδρευον ἐν Λαρίσσει, τὸ μὲν στρατολογοῦντες διὰ τὸν πόλεμον, τὸ δὲ ἐπιτηροῦντες μὴ τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα μεταδοθῆ καὶ ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν ἀρματωλῶν τῶν Θεσσαλικῶν ὀρέων. Διχοστασία ὑπῆρχε τότε μεταξὺ Γεωργάκη καὶ Δημάκη Χαλικιωτῶν καὶ τινος Τρικκαίου· τὰ δὲ διαφερόμενα μέρη προσῆλθον πρὸς τοὺς ἐν Λαρίσσει σατράπας, ἐκφέροντα τὰς κατ' ἀλλήλων κατηγορίας. Ὁ Ἀγᾶ πασᾶς, εἰς τῶν τριῶν Σατραπῶν, διέταξε τὰ διαφερόμενα μέρη, ὅπως ἕκαστον προσαγάγῃ ὅσους δυνηθῆ πλείονας μάρτυρας πρὸς ὑποστήριξιν τῆς κατηγορίας. Τρεῖς λοιπὸν χιλιάδες Τρικκαίων συνῆλθον ἐκεῖ ἀμέριμνοι καὶ οὐδόλως ὑπονοοῦντες τὴν σκληρὰν καταστροφὴν, ἣτις τοὺς περιέμενε, καθότι, ἐνῶ πάντες ἦσαν συνηγμένοι ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ διοικητηρίου ἐκφέροντες ἐν φωναῖς ἀγρίαις τὰ κατ' ἀλλήλων παράπονα, διετάχθη ὑπὸ τοῦ αἰμοχαροῦς πασᾶ ἡ σφαγὴ ἀμφοτέρων τῶν διαφερομένων. Ὅστις ἔφρευεν ἀπὸ τὴν αὐτῇ, ἐφρονεῦστο εἰς τὰς ὁδοὺς, τὸ δὲ αἷμα τῶν δυστυχῶν Τρικκαίων ἄφθονον κατέβρεν εἰς τὸν παραρρέοντα Πηνειόν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Λαρισσαῖοι δὲν ὑφίσταντο μετριώτερα φόνου καθημερινοὶ ἄθλων πολιτῶν συνέβαινον, ἰδίως δὲ ἐφρονεῦντο οἱ εὐπορώτεροι. Ὁ μόνος ναὸς τῆς Λαρίσσης, ὁ τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλεῖου, ἐπυρπολήθη, ἀνοικοδομηθεὶς μετὰ 24 ἔτη τὸ 1794 ὑπὸ τοῦ τότε μητροπολίτου Λαρίσσης Διονυσίου τοῦ Καλλιάρχου πολλοὶ δὲ τῶν κατοίκων, φεύγοντες τὴν φοβερὰν αὐτὴν καταστροφὴν, ἀπεδήμουν εἰς τὰ ὄρη (Κούμ. Γεν. ἱστορ., τόμ. 10, 384). Ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ μετ' αὐτὴν ἢ ἐπὶ τῶν κατοίκων τῆς Λαρίσσης τουρκικὴ τυραννία ἦτο ἀφόρητος. Καὶ μόνον μετὰ τὸ 1840 ὅτε ἐχορηγήθη διὰ τοῦ Τανζιμάτ βαθμὸς τις ἐλευθερίας εἰς τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους, ἤρξατο ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς πόλεως νὰ αὐξάνῃ, καὶ διὰ τῆς οἰκονομίας καὶ φιλεργίας του νὰ ἀποκτήσῃ εὐημερίαν τινὰ καὶ ἄνεσιν. Καὶ τοιαῦται μὲν ἐν συντόμῳ αἱ περιπέτειαι τῆς πόλεως κατὰ τὴν μακροαῖονα αὐτῆς ὑπαρξίν· ἡ δὲ σημερινὴ πόλις, οὕσα πρωτεύουσα τῆς Θεσσαλίας, εἶνε συγχρόνως καὶ ἡ πολυπληθεστέρα, πλουσιωτέρα καὶ ἐμπορικωτέρα πόλις αὐτῆς. Κεῖμένη, κατὰ τὸν Πουκεβίλ, ὑπὸ τὸν ὠραιότατον οὐρανὸν

τῆς γηραιᾶς Εὐρώπης, περιβαλλομένη ὑπὸ τοῦ εὐφρωτάτου Θεσσαλικοῦ πεδίου, διαπνεομένη ὑπὸ τῆς ἐκ τοῦ Ὀλύμπου καταφερομένης αὔρας καὶ ἐπισκιαζομένη ὑπὸ τῶν κορυφῶν τῆς Ὀσσης, διαβρῆσομένη δὲ ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ ἀργυροδίνου Πηνειοῦ ἠδύνατο ἡ πόλις αὕτη νὰ εἶνε μία τῶν καλλίστων πόλεων τῆς Εὐρώπης, ἂν πρὸς τὴν φύσιν ἐπήρχετο συνεπίκουρος ὁ νεώτερος πολιτισμὸς καὶ ἡ νεωτέρα βιομηχανία. Καὶ διατηρεῖται μὲν καὶ σήμερον ἡ καλλονὴ τῆς περιβαλλούσης αὐτὴν φύσεως, καὶ σπανίως δύναται τις νὰ ἐπιτύχῃ θελκτικωτέρου καὶ μαγευτικωτέρου ὀρίζοντος τοῦ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Λαρίσσης ἀναπτυσσομένου ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν θεατῶν, ἀλλ' αἱ εὐκτιστοὶ οἰκίαι καὶ αἱ δεινρόφυτοι πλατεῖαι καὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὰ ἵπποδρόμια δὲν παρατηροῦνται ἐν τῇ πενιχρᾷ καὶ ἀκαθάρτῳ σημερινῇ πόλει. Τὴν θέσιν τῶν τελευταίων κατέχουσιν ἐλώδεις καὶ βορβορώδεις ἐκτάσεις, ἀποπνεύουσαι τὴν νόσον καὶ τὴν καχεξίαν εἰς τοὺς περιοίκους· πλινθόκτιστοι δὲ καὶ πενιχραὶ οἰκίαι, κείμεναι ἐπὶ στενῶν καὶ σκολιῶν ὁδῶν, ἀποτελοῦσι τὴν σημερινὴν πόλιν, τῆς ὁποίας ὁ πληθυσμὸς, συνιστάμενος ἐξ Ὀθωμανῶν, Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων, ἀνέρχεται εἰς 20 χιλ. περίπου. Καὶ ὁ μὲν τουρκικὸς πληθυσμὸς, ὦν πρότερον πολυπληθέστερος, ὡς εἰκάζεται ἐκ πολλῶν τζαμιῶν, εὐρισκομένων νῦν ἐν χριστιανικαῖς συνοικίαις, ἀριθμεῖ σήμερον 12,000 ψυχὰς, ὑπερτερῶν οὕτω καὶ νῦν τὸν πληθυσμὸν τῶν δύο ἄλλων φυλῶν· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν πλοῦτον ὑπερτεροῦσιν οἱ Τοῦρκοι, καὶ πολλοὶ τούτων εἶνε μεγάλοι γεωκτῆμονες· ἄλλοι δὲ μὴ ἔχοντες ἰδιοκτησίας διατελοῦσιν εἰς δημοσίας θέσεις, ὀλίγοι δὲ τινες μετέρχονται τέχνας καὶ ἐμπόριον. Τὰ ἐν τῇ Λαρίσσει τουρκικὰ τεμένη εἶνε 27, τῶν ὁποίων οἱ λευκοὶ μιναρέδες ἐμποιοῦσιν εὐχάριστον ἐντύπωσιν εἰς τὸν μακρόθεν θεώμενον τὴν Λαρίσσαν· καὶ τινα μὲν τούτων ἰδρῆθησαν ἐκ θεμελίων μετὰ τὴν κατάρκτησιν ἐκ λίθων ἀρχαιοτέρων κτιρίων, ἕτερα δὲ τινα μετεποιήθησαν ἐκ χριστιανικῶν ναῶν· διὸ καὶ εἰς ἅπαντα σχεδὸν ἀνευρίσκονται σπόνδυλοι κίωνων, κιονόκρανα καὶ μάρμαρα μεγάλα, ἀποτελοῦντα καὶ νῦν τὸ κρηπίδωμα τῶν τουρκικῶν τεμενῶν. Ἐν τισὶ δ' αὐτῶν παρατηροῦνται εἰσέτι οἱ πράσινοι ἐκείνοι Ἀτρακηνοὶ κίονες οἱ τόσῳ περιζήτητοι κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν, ὡς λόγου χάριν, κατὰ τὸ ὑπερκείμενον τοῦ Πηνειοῦ τέμενος τοῦ Χασάν Βέη παρατηροῦνται τέσσαρες τοιοῦτοι καὶ εἰς τινα ἄλλα. Ὁ τουρκικὸς πληθυσμὸς τῆς Λαρίσσης διατελεῖ εἰς μεγάλην ἀμάθειαν, καὶ μόνον ἐσχάτως ἐλήφθη μικρὰ πρόνοια περὶ βελτίονος ἐκπαίδευσως τῶν τε ἀρρένων καὶ τῶν κορασιῶν διὰ τῆς ἰδρύσεως σχολείου τουρκικοῦ, (ἐν ᾧ διδάσκονται στοιχειᾶ Ἱστορίας, Γεωγραφίας καὶ Ἀριθμητικῆς), καὶ ἀναλόγου παρθεναγωγείου. Ὁ δὲ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς, συνοικισθεὶς ἐνταῦθα κατὰ

τὸ πλείστον ἐκ τῶν Ἀγράφων τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὀσσης καὶ τινῶν ἄλλων μερῶν, ἀναβαίνει εἰς 6,000, κατοικῶν εἰς πέντε κειχωρισμένας συνοικίας, ἐξ ὧν αἱ μὲν τέσσαρες κείνται πέριξ τῶν τουρκικῶν ἐν τῇ δεξιᾷ ὄχθῃ τοῦ Πηνειοῦ, ἡ δὲ πέμπτη κείται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, ἐνομιμένη μετὰ τῆς λοιπῆς πόλεως διὰ δωδεκατόξου γεφύρας, κτίσματος βυζαντινοῦ, ἀνακαινισθέντος ὑπὸ τοῦ Χασάν Βέη, υἱοῦ τοῦ Τουραχάν Βέη, κατὰ τινα ἐν τῷ ὁμωνύμῳ τεμένει σωζομένην τουρκικὴν ἐπιγραφὴν. Ἐκάστη δὲ τῶν ἑλληνικῶν συνοικιῶν ἔχει ἀπὸ τινος χρόνου ἴδιον ναὸν καὶ ἀλληλοδιδασκατικὸν σχολεῖον καὶ πᾶσαι ὁμοῦ κοινὸν παρθεναγωγεῖον καὶ ἑλληνικὸν σχολεῖον. Κατὰ δὲ τὸ 1873 οἱ Λαρισαῖοι, καταληφθέντες ὑπὸ αἰφνιδίου ἐνθουσιασμοῦ, ὑπεκκαιομένου καὶ ὑπὸ τοῦ τότε ἀρχιερατεύοντος Ἰωακείμ, χωρὶς νὰ ἀναμετρήσωσι τὰς χρηματικὰς δυνάμεις των καὶ τὰς λοιπὰς πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενας περιστάσεις, προέβησαν εἰς οἰκοδομὴν γυμνασίου, ἀλλ' ὁ ἐνθουσιασμὸς ταχέως παρήλθε, τὰ μέσα ἐξηντλήθησαν, τὸ δὲ κτίριον ἔμεινεν ἡμιτελές, δεῖγμα τῆς ἐπιπολαίου σκέψεως καὶ τῆς ἔτι ἐπιπολαιότερας ἀποφάσεως τῶν κατοικῶν. Ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Λαρίσσης, ἐκτὸς τῶν διαφόρων τεχνῶν, ἐνεργεῖ καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς εἰσγωγῆς τῆς πόλεως, ὅπερ πρότερον ἦτο ζωηρότερον, καθότι τὸ πλείστον τῆς Θεσσαλίας ἐνταῦθα ἠγόραζε τὰ ἀποικιακὰ καὶ τὰ βιομηχανήματα τῆς Εὐρώπης, ἐνῷ ἤδη ἐσηματίσθησαν καὶ ἕτερα κέντρα ἐμπορικὰ κατὰ τὴν πεδιάδα. Ὁ δὲ ἰουδαϊκὸς πληθυσμὸς ἀναβαίνει εἰς 3,000· εὐήμερῶν καὶ πλουτῶν ἄλλοτε, εἶνε ἤδη ἐνδεέστατος ἐκτὸς ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων. Δημόσια κτίρια καθ' ἅπασαν τὴν Λάρισσαν ἄξια λόγου εἶνε τὸ μνημονεῦθὲν ἡμιτελές γυμνάσιον καὶ τὸ διοικητήριον, ὅπερ κείμενον ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως εἶνε ἀληθῆς κόσμος αὐτῆς. Αἱ οἰκίαι αὐτῆς μονόροφαι καὶ πλινθόκτιστοι, κατέχουσιν, ἰδίως αἱ τουρκικαί, ὡς ἐκ τῆς διαιρέσεως αὐτῶν εἰς ἀνδρῶνίτην καὶ γυναικῶνίτην, εὐρείας ἐκτάσεις· διὰ τοῦτο δὲ καὶ διὰ τὰ μεταξὺ τῶν οἰκιῶν μεγάλα κενὰ διαστήματα ἢ ἐκτασις τῆς πόλεως εἶνε μεγάλη, δυναμένη νὰ περιλάβῃ γενταπλασίονα πληθυσμὸν τοῦ νῦν υπάρχοντος. Καὶ μολοντί ἡ ἐξωτερικὴ τῶν οἰκιῶν ὄψις εἶνε πενιχρὰ καὶ ἄχαρις, τὸ ἐσωτερικὸν ὅμως αὐτῶν, ἰδίως οἱ γυναικῶνίται τῶν Ὀθωμανῶν, περιβάλλονται ὑπὸ εὐχλῶν κήπων, κατεχόντων τὸ μέγιστον μέρος τῆς αὐλῆς. Αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως εἶνε, ὡς καὶ αἱ τῶν λοιπῶν τουρκικῶν πόλεων, στεναὶ καὶ σχολιαὶ καὶ αἱ πλείσται τούτων λιθόστρωτοι. Τὸ κλίμα τῆς Λαρίσσης δὲν εἶνε υγιεινόν· τὸ μὲν διὰ τὰ ἐντὸς καὶ περὶ τὴν πόλιν εὐρισκόμενα τελευατώδη ὕδατα, τὸ δὲ διὰ τὴν γειτνίασιν τῶν ὑψηλῶν ὄρεων τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὀσσης, ἅτινα ἀπεργάζονται λίαν εὐμετάβολον τὴν ἐν τῇ πόλει θερμοκρασίαν, ἰδίως δὲ

ἡ μεταβολὴ αὕτη παρατηρεῖται ἐν καιρῷ τοῦ θερού, ὅτε μεταξὺ τοῦ καύσωνος τῆς ἡμέρας καὶ τῆς θερμοκρασίας τῆς νυκτὸς παρατηρεῖται πολλῶν βαθμῶν διαφορὰ· δύναται ὅμως μικρά τις ἐπιμέλεια πρὸς ἀποξήρανσιν ἐλωδῶν τινῶν ἐκτάσεων καὶ προσοχὴ τῶν κατοικῶν κατὰ τὰς μεγάλας μεταβολὰς τῆς θερμοκρασίας νὰ ἀποσοβήτωσι πλείστον μέρος τῶν ἐπιπολαζουσῶν ἀσθενειῶν. Τὸ ἐμπόριον τῆς Λαρίσσης εἶνε ἱκανῶς ζωηρὸν, καθότι, ἐκτὸς τοῦ ἐμπορίου τῆς ἐξαγωγῆς, περὶ οὗ ἀνωτέρω εἶπον, ἐνταῦθα διενεργεῖται καὶ ἡ ἀγορὰ τῶν πλείστων προϊόντων τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος, ἐκποιουμένων ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα διαμενόντων μεγάλων γαιοκτητῶν Ὀθωμανῶν· πολλὰ δὲ τῶν ἐν Βόλῳ ἐμπορικῶν καταστημάτων ἔχουσιν ἐνταῦθα ὑποκαταστήματα πρὸς ἀγορὰν γεννημάτων.

Καὶ τῶν μὲν τειχῶν τῆς ἀρχαίας πόλεως οὐδὲν λείψανον σώζεται σήμερον, ὅπως συνήθως συμβαίνει εἰς τὰς πλείστας καὶ συνεχῶς ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος κατοικουμένας πόλεις· ἀλλ' ὅμως δὲν ὑπάρχει ὁδὸς, δὲν ὑπάρχει τουρκικὸν τέμενος, δὲν ὑπάρχει αὐτὴ ἰδιωτικῆς οἰκίας, ἔνθα νὰ μὴ ἀνευρίσκωνται ὀρθογώνιοι λίθοι τῶν ἀρχαίων τειχῶν, σαρκοφάγοι, κιονόκρανα, ἐνεπίγραφοι στῆλαι, ὧν πλείστα παρατηροῦνται κατὰ τὰ θρωμανικὰ πολυάνδρια, καὶ ἰδίως ἐν τῷ Ἰσραηλιτικῷ, ὅπερ φαίνεται κατέχον τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας νεκροπόλεως. Ἐν ἅπασιν τοῖς ἐπιτυμβίοις λίθοις τῶν τε τουρκικῶν καὶ ἰουδαϊκῶν κοιμητηρίων ἀναγινώσκονται παρὰ τὰς Τουρκικὰς καὶ Ἑβραϊκὰς ἐπιγραφὰς καὶ ἀρχαίαι Ἑλληνικαί. Ἐν δὲ τῇ αὐλῇ τοῦ διοικητηρίου ἐν τινὶ γωνίᾳ εἶνε ἐρριμένοι ἐπιτύμβιοι τινες λίθοι μετ' ἀνγλῶν καὶ οὐρανία μαρμαρίνη σφαῖρα, ἐν ἣ εἶνε γεγλυμμένος ὁ Ζωδιακὸς κύκλος, τοῦ ἵποιοῦ ὅμως αἱ πλείονες γραμμαὶ ἐκ τοῦ χρόνου ἐξηλεήθησαν, καὶ μόνον ὁ Σκορπιός, ὁ Τοξότης καὶ οἱ Ἰχθύς εἶνε εἰσέτι εὐδιάκριτοι· δυστυχῶς ὅμως δὲν παύει καὶ ἐνταῦθα ἡ καταστροφὴ τῶν ἀρχαίων λειψάνων, καὶ ὠρατὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου θεάτρου ὑπὸ τὴν ἀρχαίαν ἀκρόπολιν παρατηρούμενα μέχρι τοῦ 1860 δὲν ὑπάρχουσι πλέον, καὶ ὁ τόπος δὲ, ἔνθα ἔκειντο, ἐκαλύφθη ὑπὸ νεωτέρων οἰκοδομῶν, κτισθεισῶν ἐκ συντριμμάτων τῶν ἀρχαίων λίθων· κέτωθεν δὲ τῆς θέσεως ταύτης μετ' ἀνασκαφῆς γενόμενης ὑπὸ τινος ἰδιώτου ἀνευρέθη 12 πόδα ὑπὸ τὸ σημερινὸν ἔδαφος τῆς πόλεως τὸ κρηπίδωμα ἀρχαίου κτιρίου, ὡς καὶ αἱ βάσεις τριῶν κιόνων ῥαβδωτῶν Δωρικοῦ ῥυθμοῦ· μεταγενέστεραι δὲ ἀνασκαφαὶ δύνανται ἴσως νὰ ἀποκαλύψωσιν ἀρχαίον τινα ναὸν ἢ τι τῶν εὐρέων γυμνασίων καὶ ἵπποδρομιῶν τῆς ἀρχαίας πόλεως. Περιηγηταὶ δὲ κατὰ καιροὺς ἐπισκεφθέντες τὴν Λάρισσαν ἀπεκόμισαν ὅ,τι καλὸν εὖρον ἐν αὐτῇ· οὕτως ὁ Οὐάιγγ' ἡμολογεῖ, ὅτι συναπέφερε μετ' ἑαυτοῦ μαρμαρίνον ἀγλαμάτιον κομψότατον τῆς Ἐκάτης, ἀνευρεθὲν ἐν τῇ αὐλῇ Τουρκικῆς οἰκίας. Ἡ τριπρόσωπος θεὰ

παρίσταται καὶ ἐνταῦθα ὡς συνήθως. Τρεῖς γυναικεῖαι μορφαὶ ἐρείδονται διὰ τῶν νότων ἐπὶ στρογγύλου κίονος, κρατοῦσαι δᾶδας ἐν τῇ αὐστηρᾷ, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ ἢ μὲν μία κάλπη, ἢ ἑτέρα κύπελλον, καὶ ἡ τρίτη φέρει τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ στήθους· ποδήρεις δὲ χιτῶνες μετὰ κανονικῶν καὶ κομψοτάτων πτυχῶν περιβάλλουσιν αὐτάς, ἐνῶ οἱ ὠραῖοι βόστρυχοι καταπίπτουσιν ἐπὶ τοῦ στήθους. Τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο, ὡς καὶ ἕτερα καλῆς τέχνης, παριστῶν ἴσως τὴν Περσεφόνην εὐρίσκεται σήμερον ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ τῆς Κοπενάγης (Uss. 37)· ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Heuzey (ὡς ἀν.) παρατηρηθεῖσα ἐν Λαρίσση στήλη, ἐνθα ἐν ἀναγλύφῳ παρίσταται δεῖπνον προσφερόμενον εἰς τοὺς μεγάλους θεοὺς, δὲν ἀνευρίσκεται πλέον· καὶ κάτωθεν μὲν τοῦ ἀναγλύφου ἀνεγινώσκето ἐπιγραφή «θεοῖς μεγάλοις Δανάα τθονειτία» ἴσως Ἰθωνειτία—κόρη τοῦ Ἰθωνός· ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς συνθέσεως παρίστατο κλίνη ἀμφικέφαλος διὰ δύο συνδαιτυμόνας· ἔμπροσθεν δὲ αὐτῆς τετράπους τράπεζα, ἐφ' ἧς ἦσαν παρατεθειμένοι διάφοροι πλακοῦντες. Πρὸ τῆς τραπέζης ἐπὶ τετραγώνου βωμοῦ ἀνὴρ προσφέρει σπονδὴν, καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ γυνὴ ὑψοῖ πρὸς τὸν οὐρανὸν τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπικαλουμένη τρόπον τινὰ τοὺς θεοὺς συνδαιτυμόνας, δι' οὓς παρεσκευάσθη τὸ δεῖπνον. Καὶ τῶνόντι φαίνονται ἄνωθεν δύο ἱππεῖς, οἱ Διόσκουροι, καὶ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν Νίκην κρατοῦσα στέφανον, ὅπως προσενέγκη ἕκ μέρους τῶν θεῶν εἰς τοὺς προσφέροντας τὸ δεῖπνον.

Ο ΙΑΤΡΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

[Μυθιστορία Γ. Ρουφρίνη.—Μετὰφρ. Ἀγγέλου Βλάχου].

Συνέχεια· καὶ τέλος ἰδὲ σελ. 526.

ΚΔ'

Τὸ τέλος*.

Ὅτι μῆνας ὅλους, ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου 1850 μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου 1851 διήρκεσεν ἡ κατὰ τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῶν πολιτικῶν του φίλων δίκη, τρεῖς δὲ ὁλοκλήρους ἡμέρας ἐλάλησεν ὁ εἰσαγγελεὺς, ὑποστηρίζων τὴν κατηγορίαν. Οἱ δικηγόροι τῆς ὑπερασπίσεως ἐπάλασαν ἠρωϊκῶς ὑπὲρ τῶν πελατῶν αὐτῶν, ἀλλ' εἰς μάτην. Ἐκ τεσσαράκοντα δύο κατηγορουμένων, ὧν εἶχεν ἀποθάνει ὁ εἰς, ὀκτὼ μόνον ἠθωώθησαν, κατεδικάσθησαν δὲ τριάκοντα καὶ τρεῖς, ἐξ ὧν τρεῖς μὲν, ἐν οἷς καὶ ὁ Σεττεμβρίνης, εἰς θάνατον, δύο δὲ εἰς τὰ κάτεργα, τρεῖς ἄλλοι εἰς τριάκοντα πέντε ἐτῶν δεσμᾶ, εἷς, ὁ Νίκιος, εἰς τριάκοντα ἐτῶν δεσμᾶ,

* Πρακτέρομεν, συνοψίζοντες δι' ὀλίγων, τὰ δύο προτελευταῖα κεφάλαια τοῦ ἱστορήματος τούτου, ἀφηγούμενα ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὴν διεξαγωγὴν τῆς πολιτικῆς δίκης τοῦ Ροετῖο καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συγκατηγορουμένων, ἐν οἷς καὶ ὁ ἰατρὸς Ἀντωνίος. Ἐλπίζομεν δὲ, ὅτι οἱ ἡμέτεροι ἀναγνώσται δὲν θέλουσι δυσανακτήσεις, στερούμενοι τὰς λεπτομερείας ταύτας, ὧν ἡ παράλειψις κατ' οὐδὲν ζημιοῖ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς διηγήσεως. Σ. τ. Μ.

τρεῖς—ὁ Ποέριος, ὁ Πιρόντης καὶ ὁ Ῥωμαῖος εἰς εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν δεσμᾶ, καὶ δεκαοκτὼ εἰς δεσμᾶ ἔννεαε-τῆ.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἐν τῶν ὀνομάτων τῆς τελευταίας ταύτης κατηγορίας ἀπηγγέλλετο, κραυγὴ σπαρακτικὴ ἀντήχησεν ἀπὸ τοῦ ἰδιαιτέρου θεωρείου τοῦ δικαστηρίου, καὶ θόρυβος μέγας ἐπηκολούθησε. Συγχρόνως δὲ εἰς τῶν καταδίκων, ὑψηλὸς καὶ ἐπιβάλλων τὸ ἀνάστημα, ἀνέστη ὠχρὸς ὡς φάσμα κ' ἐξέτεινε τὰς χεῖρας πρὸς τὸ θεορεῖον. Ἐψιθυρίσθη μετὰξὺ τοῦ πλήθους, ὅτι κυρία τις, καλύπτραν φέρουσα καὶ παρισταμένη καθ' ἑκάστην εἰς τὴν δίκην—ἄλλοι μὲν ἔλεγον, ὅτι ἦτο ἀδελφὴ, ἄλλοι δὲ σύζυγος τοῦ ἐγεθρόντος καταδίκου, καὶ ἄλλοι ἀγγλῆς τις κυρία, ἧς εἶχε σώσει οὗτος τὴν ζωὴν—ἐλιποθύμησε καὶ μετηνέχθη οἴκαδε ὑπὸ τῶν φίλων τῆς.

Μετὰ χρόνον ἱκανὸν ἀνευρίσκομεν ἐν τῇ νήσῳ Ἰσχίᾳ πάντα τὰ κύρια πρόσωπα τοῦ ἱστορήματος ἡμῶν, πλὴν τοῦ Σιρ Ἰωάννου, ὃν ἡ ἀρθρεϊτὶς του κρατεῖ ἔτι κεκλεισμένον ἐν Δάβεν.

Ὁ ἰατρὸς Ἀντωνίος, ἔνδυμα φορῶν κοινοῦ καταδίκου, σῦρει τὰς βαρεῖας του ἀλύσεις ἐν τῷ πέραν ἐκεῖ πενήθῳ φρουρίῳ.

Ἡ λαῖδη Κλέβερτων διαμένει ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Φεβρουαρίου ἐν τινι τῶν ὠραιότερων ἐπαύλεων τῆς νήσου, ζῆ δὲ λίαν μεμονωμένη, καὶ διὰ τὴν ἀσθενειάν της καὶ διότι δὲν ἀγαπᾷ πολὺ τὸν κόσμον. Ὁ ἐξ ἀδελφός της, ὁ τῆς πρεσβείας ἀκόλουθος καὶ ἡ σύντροφός της, κυρία λίαν εὐαρέστων τρόπων, ὑποδέχεται τοὺς ἐπισκεπτομένους τὴν ἔπαυλιν ξένους, οἵτινες συρρέουσιν ἀπὸ τῶν παρακειμένων νήσων, ἵνα θαυμάσωσι τὴν ὠραίαν θαλαμηγὸν τῆς λαίδης Κλέβερτων.

Οἱ ἰατροὶ τῆς, ὡς λέγεται, συνεβούλευσαν αὐτῇ νὰ ζῆ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ πρὸς τοῦτο τῆ ἐστάλη ἐξ Ἀγγλίας ἡ πρότυπος, ἀληθῶς, θαλαμηγός, ἣν ἡ λαῖδη Κλέβερτων ὠνόμασε Καρτερίαν. Τὸ μικρὸν αὐτὸ σκάφος εἶνε γνωστότερον εἰς εἴκοσι μιλίων ἀπόστασιν παντὸς πλοίου τῆς Αὐτοῦ Νεαπολιτικῆς Μεγαλειότητος· εἰσέρχεται κ' ἐξέρχεται ἐν πάσῃ ὥρᾳ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός εἰς πάντα κολπίσκον καὶ ὄρμον τῶν περὶχώρων, περιπλέει δὲ ἀδιακόπως πρὸ τοῦ αἰγιαλοῦ, οὐδέποτε ταράσσον τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ τελωνοφύλακος ἢ ἀκταωροῦ.

Ἡ Σπερὸντσα—εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ εἰπωμεν;—εἶνε πλησίον τῆς ἀγαπητῆς της κυρίας.

Ὁ Βαττίστας παρήτησε τὸ πανδοχεῖον καὶ τὰς ἐπωμίδας του, κ' ἐλθὼν ἐγένετο ἄλιεὺς ἐν Ἰσχίᾳ, ὅπου ζῆ ἐν πενιχρᾷ τινι συνοικίᾳ τῆς πόλεως, ἐγγὺς τοῦ λιμένος. Φέρει καθ' ἑκάστην σχεδὸν εἰς τὴν ἔπαυλιν τῆς λαίδης Κλέβερτων ἀφθονον προμήθειαν ἰχθύων, ἣν παραλαμβάνει πάντοτε ἡ Σπερὸντσα, διότι μόνη αὐτὴ ἐννοεῖ τὴν διάλεκτόν του καὶ δύναται νὰ συνεννοηθῆ μετ' αὐτοῦ.